

УДК 069.6 : 061.22 Грушевський

РОЛЬ М. ГРУШЕВСЬКОГО У РОЗБУДОВІ МУЗЕЮ НТШ

Наталія Шелудякова

Інститут історії України НАН України
Україна, 01001, м. Київ, вул. Грушевського, 4
e-mail: natalia_shel@list.ru

Непересічна постать М. Грушевського протягом багатьох років була і залишається предметом інтересу українських істориків, які прагнуть осягнути різні грані його особистості, дослідити різні аспекти його діяльності. У зв'язку з наближенням 150-річного ювілею від дня народження великого українця дослідження його доробку на полі української науки та культури набуває особливого значення. Важливою складовою багатогранної діяльності М. Грушевського на полі українського культурного життя було музейне будівництво, зокрема у рамках очолюваного ним Наукового товариства ім. Шевченка (далі – НТШ). Попри те, що вчений формально не був засновником музею, з його іменем пов'язують становлення музею як повноцінної наукової та культурно-просвітницької установи. На думку Л. Сілецької, великий внесок історика у розробку концепції музею та його активна збирацька діяльність дають підстави вважати час 1897-1913 рр. в історії Музею НТШ «періодом Михайла Грушевського» [1].

За різними оцінками, Музей НТШ був заснований у 1893-1895 рр. Першу дату зазвичай пов'язують із реорганізацією товариства у наукове та надходженням перших музейних експонатів [2]. Прихильники іншої версії пов'язують заснування музею з відповідним рішенням Виділу НТШ від 1895 р., в якому йшлося про те, аби «створити національний музей, де були б зібрані пам'ятки нашої минувшини та була б представлена точна наука розвою та зросту нашого народу» [3]. Незважаючи на ці розбіжності, більшість дослідників єдині у думці, що активна фаза музейного будівництва в НТШ припала саме на час головування у ньому М. Грушевського.

Дійсно, до 1900-х рр. справа музею була радше проектом – «дезідератом» Товариства,

реалізувати яку не випадало за браком не тільки коштів, а й ініціативи серед представників наукової спільноти, що гуртувалася навколо НТШ. До цього часу музей пасивно накопичував матеріали: головним джерелом поповнення музейних колекцій були дари від жертводавців і небайдужих українців, що таким чином виявляли підтримку НТШ, і, відповідно, збірки формувалися безсистемно й хаотично. До їх складу входили деякі меморіальні речі Т. Шевченка (портрет, гіпсова маска, оригінальні листи поета) [4], стародруки, предмети старовинного вбрання, монети, печатки й ін. археологічні та етнографічні старожитності [5].

Однак, масштаби колекцій та їх науковий потенціал були настільки незначними, що про їх існування знало лише обмежене коло членів НТШ. Актуалізоване на загальних зборах Товариства 1900 р. питання музейного будівництва підштовхнуло М. Грушевського до рішення особисто очолити управу музею, вдихнувши у нього життя. З цього часу розпочалася активна робота з комплектування та впорядкування музейних збірок, завдяки збільшенню фінансування було закладено початки систематичного колекціонування, зроблено перші спроби інвентаризації та каталогізації експонатів. У 1901 та 1902 рр. НТШ опублікувало відозви до української громадськості із закликом збирати пам'ятки старовини та мистецтва, після яких процес поповнення фондів музею значно інтенсифікувався. Справі комплектування музейних збірок неодноразово прислужилися особисті та наукові контакти М. Грушевського. Свій внесок до роботи Музею НТШ зробили галицькі і наддніпрянські діячі та вчені: В. Антонович, М. Біляшівський, Ф. Вовк, І. Франко, В. Гнатюк, О. Колесса, В. Кричевський, З. Кузеля, О. Роздольський,

І. Труш, К. Широцький, В. Шухевич, Д. Щербаківський тощо. Зазвичай саме М. Грушевський був головним посередником у справі передачі історичних і культурних пам'яток до музею, особливо від діячів з Наддніпрянської України. Крім того, історик залучив до поповнення музейних збірок представників сільської інтелігенції, місцевих аматорів старовини, які зверталися зі своїми знахідками саме до львівського професора.

Попри те, що у структурі музею було виокремлено два основні відділи – археологічний та етнографічний, профіль предметів, що до нього надходили, був досить широким. У його фондах окрім різночасових археологічних знахідок, предметів народного побуту та мистецтва, значних колекцій вишивок, килимів, різьби по дереву, кераміки, писанок, поступово формувалися церковні, природничі колекції, збірки стародруків, автографів, галерея портретів визначних українських діячів тощо.

Оскільки у музею досить довго не було власного персоналу, працю над впорядкуванням експонатів Музею НТШ розпочав сам М. Грушевський. У звіті за 1900 р. він зазначав: «Остатнє розширення льокалю Товариства дало можливість відповідно умістити від кількох літ збирану колекцію портретів видніших українських діячів і приступити до організації інших колекцій. В остатніх днях відставлено оден із замовлених для музею габльотів і я встиг упорядкувати колекції археологічні, збірку автографів і фотографій і поручаю їх світлій увазі вп. членів» [6].

До складу зазначених археологічних колекцій увійшли, зокрема, особисті збірки М. Грушевського: предмети епохи раннього заліза, здобуті під час його розкопок поблизу с. Чехи на Львівщині (поховальний посуд, культові речі, бронзові прикраси й ін.) [7], а також колекція пам'яток великокнязівського періоду зі Звенигорода під Львовом [8]. Однак, цим участь вченого у комплектуванні збірок Музею НТШ не обмежилася. М. Грушевський продовжував поповнювати його фонди навіть тоді, коли остаточно вирішив перенести свою діяльність до Києва. Звідти історик неодноразово відправляв до Львова скрині із власноруч

зібраними старожитностями та пам'ятками, приготованими іншими київськими діячами. Так, у 1910 р. М. Грушевський разом з В. Кричевським передали до Музею НТШ значну збірку старовинного текстилю, дерев'яного та глиняного посуду, а у 1911 р. до НТШ надійшли речі, придбані М. Грушевським і М. Біляшівським, серед яких було 10 килимів, рушники, 43 вишивки, 75 плахт, інші частини традиційного українського одягу (сорочки, спідниці, фартухи, каптани, пояси і т. ін.) тощо [9].

Окрім безпосередньої участі у комплектуванні музейних збірок, М. Грушевський чимало уваги приділяв проблемі приміщення для музею. Це питання постало на порядку денному Товариства щойно по усвідомленню керівництвом потреби у музейних збірках і перших кроках щодо їх впорядкування. Попервах експонати, що надходили до НТШ, зберігалися у приміщенні друкарні, і тільки у 1900 р. під музей було виділено окрему кімнату. Тоді ж, згідно з Хронікою НТШ, були закуплені перші вітрини для музейних предметів, які, до слова, також були замовлені М. Грушевським.

Певна річ, без належного приміщення музей не міг повноцінно функціонувати, зокрема на малих площах було проблематично поєднувати експозиційну й організаційну та науково-дослідну діяльність музею. Вирішення цього питання вимагало чималих коштів, адже йшлося про те, щоб придбати для музею окрему будівлю, і голова НТШ покладався на підтримку з боку українських меценатів. Зокрема, вчений неодноразово звертався з цим питанням до В. Леонтовича, який, як відомо, був головним посередником між українськими громадськими діячами та знаним благодійником В.Ф. Симиренком. Так, зі щоденника М. Грушевського дізнаємося, що питання фінансування розширення музею історик підняв перед В. Леонтовичем у 1909 р., але не отримав задовільної відповіді, а запис від 12 червня 1910 р. зафіксував подальші плани голови НТШ: «заходив оглянути музеальні приміщення. Займає мене кам'яниця в ринку, що міні досить сподобалася; якби 100 тис. позички дістати від Семиренка, можна б і її купити, і дім збудувати для музею етц» [10]. Врешті,

М. Грушевський добився свого, й у 1912 р. Товариство за підтримки українських громадських організацій і благодійних внесків, зокрема і від В.Ф. Симиренка, придбало будинок по вул. Чарнецького, 24 (нині – вул. Винниченка, 24), куди було перенесено Музей НТШ. Тут він розмістився у п'яти просторах залах на першому поверсі, один з яких був відведений під природничий відділ, два – для етнографічної експозиції, і по одному для колекцій передісторичної й історичної археології. Пристосування приміщень до потреб музею, зокрема, їх перепланування й оздоблення відбувалося в узгодженні безпосередньо з М. Грушевським, який пильно стежив за цими процесами [11].

У часи головування М. Грушевського в НТШ також започатковано експозиційну діяльність музею. Перша згадка про те, що музейні збірки є доступними для огляду, зустрічається у відозві М. Грушевського у справі Музею НТШ: «Від кількох місяців виставлено до публічного ужитку кілька колекцій музею Наукового тов[ариства] ім. Шевченка» [12]. У перші роки функціонування музею був зосереджений більше на акумулятивній складовій діяльності, спрямовуючи усі зусилля на збирання експонатів. Із зростанням кількості музеалій, поступовим перетворенням колекцій на більш-менш репрезентативні збірки, актуалізувалося і питання відкритого доступу до них. Вже у звіті про діяльність музею за 1904 р. йшлося про те, що «музей поволі зростає, і Товариство задумує вже у найближшій часі зробити його в цілості приступним для загалу публіки» [13]. Однак, музей вперше відкрив двері для публіки тільки у 1909 р., й музейні збірки, що у той час перебували в Академічному Домі, були доступні для огляду широкої аудиторії щодня з 12 до 14 години.

Повертаючись до часу заснування музею, слід наголосити на синхронності його формування та розбудови наукової інфраструктури НТШ. За проектом М. Грушевського музей був закросний з урахуванням його науково-дослідного потенціалу. На думку О. Сілецької, музей від самого заснування носив академічний характер, зумовлений статусом НТШ як нефор-

мальної Академії Наук, що, врешті, і визначило наукову спрямованість його збірок [14].

У публічному просторі образ Музею НТШ від самого початку формувався як науковий. Вже у першій відозві до громадськості було задекларовано наукове призначення музейних збірок, зокрема, через сам перелік необхідних для музею речей (археологічні знахідки, старовинні предмети побуту, стародруки, рукописи, документи, предмети артистичного промислу тощо), а також через висунення чітких критеріїв до знахідок, що мають надходити: докладне означення місця й обставин археологічних знахідок, нумізматичного матеріалу, а також фіксація відомостей про старовинні речі, їх походження, власників, традиції з ними пов'язані тощо [15]. Не менш красномовною щодо характеру музейних збірок Товариства була друга відозва, опублікована на сторінках Літературно-наукового вісника 1902 р. У ній Виділ НТШ закликав до збирання пам'яток української старовини та мистецтва: «Нехай музей Наук. тов. ім. Шевченка стане ся огнищем, у якому б громадили ся, порядкували ся ті наші пам'ятки та приготувлювали ся для наукового використання і досліду» [16].

Не менш суттєвим у цьому плані була тематика колекцій, що збиралися у Музеї НТШ. Під керівництвом М. Грушевського були виокремлені основні напрямки його збирацької діяльності – археологія й етнографія, до яких у 1907 р. приєдналося природознавство. Така розстановка пріоритетів була аж ніяк не випадковою, оскільки керівництву товариства йшлося про музей як саме наукову інституцію, чийм завданням було, передусім, створення фактологічної бази для розгортання досліджень у сфері археології, етнології, історії, мистецтва і т.д., які на українському ґрунті тільки поставали як окремі наукові дисципліни.

Необхідність дотримання критеріїв науковості проходила наскрізною ниткою через усю діяльність Музею НТШ, починаючи від 1900-х рр. Перш за все, у цей час відбулася зміна стратегії колекціонування від пасивного накопичення до активного, цілеспрямованого, контрольованого процесу збирання експонатів. Як фактичний куратор

музею, М. Грушевський більше не міг покладатися на спорадичні, безсистемні надходження дарів, як основне джерело комплектування його збірок, а відтак поклав початок систематичного музейного колекціонування. До складу музейних збірок почали надходити як окремі пам'ятки, так і цілі колекції предметів, зібраних під час розкопок, наукових експедицій, екскурсій, польових розшуків тощо. М. Грушевський задіяв особисті зв'язки, щоб спонукати науковців і любителів старовини збирати старожитності для музею, а також ініціював низку експедицій і закупок з метою збирання систематичних колекцій, як-от збірки західно-європейських археологічних матеріалів, зібраної Ф. Вовком [17], надходження автентичних предметів гуцульського народного вжитку від сільського вчителя Л. Гарматія [18], колекції кераміки з Поділля, укладеної К. Широцьким [19] тощо.

Важливим елементом функціонування музею було вироблення науково обґрунтованих засад колекціонування, а саме – висунення критеріїв автентичності та репрезентативності до матеріалу, що збирався. Як зазначає В. Ващенко, органічне поєднання цих двох критеріїв було одним із засновків ідеального історичного музею нового типу, народженого ХІХ століттям. Однак досягнення цього балансу було досить проблематичним, адже категорії автентичності та репрезентативності у контексті конструювання музейного простору виступають радше як опозиційні, аніж взаємодоповнюючі [20].

Покажемо у цьому відношенні є кореспонденція між М. Грушевським і Ф. Вовком з приводу придбання у Парижі колекції доісторичних знахідок. Український етнолог мав намір придбати для Музею НТШ колекції муляжів, зроблених з кам'яних виробів з колекції паризької Ecole d'Antropologie, а також колекцію муляжів передісторичних черепів, наголошуючи на їх «канонічності» [21]. Проте М. Грушевський відстоював необхідність придбання автентичних знахідок, і відповідав Ф. Вовку: «Муляжі муляжами, але й треба й оригіналів по можності, аби не виглядало на колекцію, а лиш муляжів» [22].

Розходження у позиціях М. Грушевського та Ф. Вовка позначало ві-

дмінність їх поглядів на програму конструювання музейного простору. На думку В. Ващенко, що вперше звернув увагу на цей «натяк на дискусію» між українськими інтелектуалами, за цією відмінністю проглядали різні дисциплінарні проекти, в які вчені намагалися вписати археологічну науку [23].

Пріоритетною цінністю для Ф. Вовка у цьому процесі була репрезентативність, тобто здатність предмета містити усі риси та властивості, притаманні конкретному типу предметів; виступати його (типу) представником. Слід зазначити, що протягом ХІХ ст. музеї були одним з основних локусів отримання наукового знання. Вони приваблювали науковців, головним чином, через те, що на їх матеріалах можна було досліджувати як якості і властивості окремих екземплярів, так і великі масиви матеріалів у їх взаємозв'язках і взаємодії [24]. До циклу «музейних наук» до певного часу відносилася й етнологія, методика якої значною мірою спиралася саме на описовий, типологічний, порівняльний методи і т.д. Тому репрезентативність у системі цінностей етнологічної науки займала далеко не останнє місце.

Для М. Грушевського у дихотомії «репрезентативність – автентичність» пріоритетом була все ж таки оригінальність речі, а тому – її одиничність, унікальність. У цьому можна вбачати настанови історичної науки. На думку деяких дослідників, для колекції, особливо музейної, фіксація на автентичності є досить характерною. Внутрішня співвіднесеність автентичного предмету з культурою, що його створила, подібна до метонімічного зв'язку, в якому ціле замінюється частиною, контекст – одиничним елементом [25]. Цей зв'язок є фундаментом процесу уречевлення народу, який уможливорює атрибутування властивостей предметів до самого народу-продуцента. Так, за допомогою музейних предметів, що репрезентують етнос, – доступних, відчутних на дотик, присутніх тут-і-зараз, і сам народ сприймається як неспростовна даність, яку можна пережити емпірично [26].

Таким чином, вибудовуючи музейну експозицію на основі автентичних предметів української культури, як куратор

М. Грушевський фактично перетворював музей на потужний інструмент декларування окремішності українського народу від поляків і росіян, проголошення його культурної своєрідності й історичної тяглості. Збирання археологічного, етнографічного, художнього матеріалу українського походження набувало смислу збирання культурно-історичної спадщини українського народу, яка оприявнювала його існування тут-і-зараз.

Українські збірки входили до складу багатьох музеїв, зокрема, австрійських і російських, де вони також репрезентували український народ, однак в іншій іпостасі – як недорозвинений підкорений етнос, одну зі складових імперії. Ці музеї хоч і мали статус національних, однак не були такими за змістом, адже значну частину музейних збірок, особливо у музеях етнографічного спрямування, складали предмети з різних куточків світу. Вони були національними у тому сенсі, що виступали як державні інституції, а також становили об'єкт національної гордості та викликали почуття патріотизму у відвідувачів [27].

Натомість проект Музею НТШ, запропонований М. Грушевським, був національним саме у його змістовній частині. Його поява була невід'ємною складовою загального національного відродження, що переживав український народ у ХІХ – на поч. ХХ ст. [28]. Перші прояви національної орієнтації музейної діяльності НТШ слід вбачати ще наприкінці ХІХ ст., коли на запит Крайового відділу щодо можливості улаштування у Галичині «музею для історії культури» правління Товариства повинно було сформулювати свої пріоритети у цій справі. НТШ зреагувало на музейницькі ініціативи місцевих урядників, наступним чином сформулювавши свою позицію: якщо музей має утворитися при котрійсь з організацій, то найдоцільнішим було б його формування при НТШ; у разі, якщо музей засновуватиметься як самостійна інституція, він має бути поділений на секції для Східної та Західної Галичини, і завідування першою з них повинне бути передане у відання Етнографічній комісії НТШ [29]. У такий спосіб Товариство підкреслювало свою позицію у складних міжнаціональних стосунках у Га-

личині, які супроводжувалися затятою боротьбою не лише у політичній та економічній площинах, а й у площині культурно-історичній. НТШ відстоювало право українців нарівні з поляками репрезентувати культурне обличчя регіону, і Музей НТШ виступав як альтернатива відомим польським музеям і колекціям, зокрема, музеям Любомирських і Дідушицьких, і кидав виклик твердженням поляків щодо польського характеру галицьких теренів.

Разом з тим, концепція національного музею зосереджувалася не тільки на вирішенні локальних завдань, а й передбачала куди більш масштабні настанови, зокрема, щодо декларування ідеї соборності українських земель. Представлення музейними засобами історії та культури не тільки окремого регіону, а й цілої України було головною метою національного музею. Реалізація цієї настанови здійснювалася через включення до музейних збірок матеріалу з різних регіонів України: до музею входили археологічні, етнографічні, фізіографічні предмети з Галичини, Волині, Закарпаття, Полісся, Поділля, Київщини, Полтавщини, Чернігівщини і т.д. В експозиційній роботі вони іноді розмежовувалися за територіальним принципом, однак регіональні відмінності позиціонувалися радше як свідчення розмаїття та багатства форм української культури [30]. Крім того, загальнонаціональний характер Музею НТШ зчитується й у колі його комплектувальників і жертводавців. Участь у поповненні музею була своєрідним актом підтвердження своєї національної приналежності, запрошенням розділити відповідальність за збереження національної спадщини. Чи не тому багато хто з них ставився до цієї справи як до свого «обов'язку» – не тільки перед НТШ, але і перед власним народом.

Отже, огляд діяльності М. Грушевського як організатора музейної справи у рамках НТШ засвідчує, що цій сфері історик надавав неабиякого значення у процесі розбудови Товариства. Він докладав особистих зусиль до становлення Музею НТШ як наукової інституції. В організації та налагодженні музейної справи вчений послідовно відстоював соборницьку ідею. Об'єднання зусиль представників української наукової та твор-

чої інтелігенції було максимом його діяльності на цьому полі. Вчений вважав за моральний обов'язок кожного українця підтримку музейного процесів в Україні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

- Сілецька Л.В. Роль діячів науки і культури в заснуванні й розбудові Музею Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові / Л.В. Сілецька // Музеї України XIX – початку XX ст.: Зб. н. пр. / Е.М. Піскова, Л.Д. Федорова (упор. текстів), Г.А. Скрипник (ред. кол); НАН України. Інститут мистецтвознавства, фольклористика та етнології ім. М.Т. Рильського та ін. – К., 2005. – С. 162.
- Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка: 3 нагоди 50-ліття його заснування (1873-1923) / Володимир Гнатюк. – Львів, 1923. – С. 9.; Кушнір В. Музей Наукового товариства ім. Шевченка у Львові: від заснування до створення першої загальнодоступної експозиції / Віталій Кушнір // Народознавчі зошити. – 2012. – № 5. – С. 825.
- Гембарович М.Т. 3 історії Українського державного музею етнографії та художнього промислу АН УРСР / М.Т. Гембарович, І.В. Гургула, М.К. Івасюта // Матеріали з етнографії та мистецтвознавства. – 1959. – Вип. IV. – С. 6.; Гонтар Т. Етнографічні колекції Музею НТШ / Таїсія Гонтар // Записки НТШ. – Львів, 1992. – Т. 223. – С. 417.
- ЦДІАЛ, ф.309, оп.1, спр.33, арк.13; 3 Товариства // Записки НТШ. – Львів, 1898. – Т. 23-24. – С. 2.
- Кокорудз І. Справоздане з діяльності виділу Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за рік 1898 / Іл. Кокорудз // Записки НТШ. – 1899. – Т. 27. – С. 18-19; 3 Товариства // Записки НТШ. – Львів, 1899. – Т. 30. С. 1-2; Стан Музею в 1900 р. // Хроніка НТШ. – Львів, 1901. – Ч. 5. – С. 40-41.
- Загальні збори Наукового Товариства ім. Шевченка // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1901. – Т. 14. – Кн. 6. – С. 176.
- Грушевський М.С. Похоронне поле в с. Чехах. Археологічна розвідка / М. Грушевський // Записки НТШ. – Львів, 1899. – Т. XXXI-XXXII. – С. 1-22.
- Грушевський М.С. Звенигород галицький. Історично-археологічна розвідка / М. Грушевський // Записки НТШ. – Львів, 1899. – Т. XXXI-XXXII. – С. 1-28.
- Хроніка НТШ. – Львів, 1910. – Ч. 42. – С. 26.; Хроніка НТШ. – Львів, 1911. – Ч. 48. – С. 32.
- Гирич І., Тодійчук О. Щоденник М. Грушевського за 1910 рік / І. Гирич, О. Тодійчук // Український історик. – 2002. – № 1-4. – С. 119
- ЦДІАЛ, ф.309, оп.1, спр.777, арк.1-2.
- Грушевський М.С. В справі Музею при Науковим товаристві ім. Шевченка: Відозва до ш. земляків / М. Грушевський. Твори: У 50 т. / Редкол.: П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; Голов. ред. П. Сохань. – Львів: Світ, 2002. – Т. 1: Серія «Суспільно-політичні твори (1894-1907)». – С. 220.
- Хроніка НТШ. – Львів, 1905. – Ч. 21. – С. 40.
- Сілецька О. Засади діяльності Музею Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові / Олександра Сілецька // ЗНТШ. – Львів, 2001. – Т. 242. – С. 599.
- Грушевський М. С. В справі Музею при Науковим товаристві ім. Шевченка... – С. 220-221.
- В справі Музею старинностей при Наук. Тов. ім. Шевченка // Літературно-науковий вісник. – 1902. – Т. 17. – Кн. 1. – С. 79.
- Петегирич В.М. Доля археологічної колекції музею НТШ / В.М. Петегирич // Бібліотека Наукового товариства ім. Шевченка: книги і люди. Матеріали круглого столу. – Львів, 1996. – С. 61.
- Хроніка НТШ. – Львів, 1910. – Ч. 43. – С. 30.
- ЦДІАК, ф.1235, оп.1, спр.835, арк.15-зв.
- Ващенко В. «Речовий поворот» та професія історика: музеї, колекції, індустрія артефакту (Від Б. Латура до М. Грушевського) / Володимир Ващенко // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки / голов. ред. В. Смолий; відп. ред. І. Колесник. – Вип. 6. – К.: Інститут історії України НАН України, 2011/2012. – С. 57.
- Грушевський М.С. Листування Михайла Грушевського / М.С. Грушевський; Серія «Епістолярні джерела грушевськознавства». Т. 2; упоряд., коментарі, вступ. ст. Р. Майборода [та ін]; ред. Л. Винар; Укр. істор. т-во, НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського. – К., 2001. – С. 188, 191.
- Там само. – С. 190.
- Ващенко В. «Речовий поворот» та професія історика: музеї, колекції, індустрія артефакту (Від Б. Латура до М. Грушевського) / Володимир Ващенко // Ейдос. Альманах теорії та історії історичної науки / голов. ред. В. Смолий; відп. ред. І. Колесник. – Вип. 6. – К.: Інститут історії України НАН України, 2011/2012. – С. 57-58.
- Nemes B.J. The Grainger museum in its museological and historical contexts. PhD thesis / Belinda Jane Nemes. – The Australian Centre, University of Melbourne, 2006. – P. 37.
- Stewart S. On Longing: Narratives of the Miniature, the Gigantic, the Souvenir, the Collection / S. Stewart. – Baltimore, MD; – London: John Hopkins University Press, 1984. – P. 256-257.
- Macdonald Sh. J. Museums, national, postnational and transnational identities / Sharon J. Macdonald // Museum and Society. – 2003. – № 1. – P. 3.
- Meijer-van Mensch L. From Disciplinary Control to Co-creation – Collecting and the Development of Museums as Praxis in the Nineteenth and Twentieth Century / Léontine Meijer-van Mensch, Peter van Mensch // Encouraging Collections Mobility – A Way Forward for Museum in Europe / ed. by Susanna Petterson et al. – 2010. – P. 34.
- Піскова Е.М. Специфіка та основні напрями формування музейної мережі України в XIX – на початку XX ст. / Е.М. Піскова // Музеї України XIX – початку XX ст.: Зб. н. пр. / Е.М. Піскова, Л.Д. Федорова (упор. текстів), Г.А. Скрипник (ред. кол). – НАН України. Інститут мистецтвознавства, фольклористика та етнології ім. М.Т. Рильського та ін. – К., 2005. – С. 9.
- Кокорудз І. Справоздане з діяльності виділу Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за рік 1898 / Іл. Кокорудз // Записки НТШ. – 1899. – Т. 27. – С. 18.
- Гонтар Т. Етнографічні колекції Музею НТШ / Таїсія Гонтар // Записки НТШ. – Львів, 1992. – Т. 223. – С. 425-426.

Шелудякова Наталія Роль М. Грушевського у розбудові Музею НТШ

У статті розкриті основні аспекти діяльності М. Грушевського як організатора музейної справи у Науковому товаристві ім. Шевченка. Висвітлена особиста участь вченого у комплектуванні й упорядкуванні музейних збірок, зокрема передачу ним до музею власної археологічної колекції, придбання етнографічних матеріалів, а також залучення до процесу комплектування музейних збірок вчених і діячів з різних регіонів України. Простежено концептуальні засади, на яких ґрунтувалося функціонування Музею НТШ, зокрема, його наукова спрямованість, національний характер, опора на громадську ініціативу.

Ключові слова: Музей НТШ, М. Грушевський, музейна справа, колекція, національний музей

Шелудякова Наталья Роль М. Грушевского в развитии Музея НТШ

В статье раскрыты основные аспекты деятельности М. Грушевского как организатора музейного дела в Научном обществе им. Шевченко (НТШ). Показано личное участие ученого в формировании музейных собраний, в том числе передача им в музей собственной археологической коллекции, приобретение этнографических материалов, а также привлечение к процессу комплектования музейных собраний ученых и деятелей из разных регионов Украины. Прослежено концептуальные основы функционирования Музея НТШ, в частности, его научная направленность, национальный характер, опора на общественную инициативу.

Ключевые слова: Музей НТШ, М. Грушевский, музейное дело, коллекция, национальный музей

Sheludiakova Natalia The role of M. Hrushevsky in the development of the Museum of Shevchenko Scientific Society

The article considers the main aspects of M. Hrushevsky's activity in the organization of the Museum of Shevchenko Scientific Society. The author emphasizes the fact that one of the most prosperous periods in the museum's history coincides with the time of M. Hrushevsky's presidency in the Society. During the 1900s the museum affairs gain particular importance in Shevchenko Scientific Society's activities as the part of the development of its research infrastructure. Historian's personal involvement in organizing, arranging, and managing of the museum is revealed. M. Hrushevsky donated his personal archaeological collection, took part in the acquisition of ethnographic materials and involved his personal acquaintances and scientific connection into the process of museum's collecting.

The article also considers the conceptual framework of the Museum of Shevchenko Scientific Society. Particularly, the attention is paid to its scientific orientation and functioning as the factual basis for the development of Ukrainian science. The author stresses that the functioning of the Museum was accomplished according to the general European trends in the creation of national museums. Most European national museums represented the European nations' achievements and pride. The Museum of Shevchenko Scientific Society as M. Hrushevsky's project contained Ukrainian traditional material culture as the representation of independence and originality of the Ukrainian nation, its ability to produce original culture.

The national character of the museum was reflected in the nature of the gathered objects: the museum objects represented mainly Ukrainian traditional culture of different Ukrainian regions. In addition, scientists, artists and amateurs from all over Ukraine were involved in the process of collecting of the museum material.

Keywords: Museum of Shevchenko Scientific Society, M. Hrushevsky, museology, national museum

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д., д.і.н., професор

Кривошея Ір.І., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 16.02.2016 р.